

مطالعه و کتابخوانی در عصر دیجیتال (مطالعه موردی: اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز)

لیلا اسدی وندا^۱ | سعید غفاری^۲ | لیلا بنی فاطمه^۳

- دانشجوی علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه پیام نور
- دانشیار علم اطلاعات و دانش شناسی پیام نور قم Ghaffari 130@yahoo.com
- دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی (نویسنده مسئول) Banifateme_1246@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۲۰

چکیده

هدف: هدف تعیین وضعیت مطالعه اعضای کتابخانه‌های عمومی در عصر دیجیتال است.

روش پژوهش: نوع پژوهش کاربردی بوده و به روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه انجام شد. جامعه آماری پژوهش حدود ۲۴ هزار نفر از اعضای فعال کتابخانه‌های عمومی شهرستان تبریز بود که ۳۷۹ نفر به روش تصادفی ساده انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که اکثر اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز (۹۴/۹٪) عضو شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی هستند. همچنین علاوه بر آموزش‌های مجازی به طور میانگین روزانه حدود ۳ ساعت از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. از نظر گذران اوقات فراغت اولویت اول (۴۸/۵۵٪) حضور در شبکه‌های مجازی، سپس کتاب‌خوانی (۲۴/۸٪) بود. کمترین میزان به خواب و استراحت (۱/۸۵٪) اختصاص داشت. اکثر افراد بطور میانگین کمتر از یک ساعت در روز مطالعه می‌کنند. خانواده‌ها و مریبان به عنوان مشوق با امتیاز ۳/۸۱٪ اصلی ترین عامل انگیزشی مطالعه و رسانه‌ها و فضای مجازی با امتیاز ۳/۶۷٪ به عنوان اصلی ترین مانع مطالعه عنوان شد. در بین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده بیشترین امتیاز متعلق به واتساپ با میانگین (۰/۹۵) و کمترین میزان با میانگین (۰/۰۱) به اسکایپ، توییترو آی‌گپ تعلق دارد.

نتیجه‌گیری: میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعات درسی و غیردرسی اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز دارای تفاوت معنی‌دار بیش از حد متوسط است و بنابر اعلام اعضای مورد مطالعه، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی با (۶۹٪) تا حد زیادی نقش دارد.

واژه‌های کلیدی: عصر دیجیتال، مطالعه، خواندن، کتابخانه‌های عمومی، تبریز

مقدمه

امروزه در عصر دیجیتال، عادت خواندن به عنوان جنبه‌ای مهم در ایجاد جامعه دانش بنیان در نظر گرفته می‌شود. این امر ضمن شکل دادن به شخصیت خوانندگان، به آنها کمک می‌کند تا روند تفکر مناسب خود را توسعه دهند. به دلیل ظهور فن آوری های دیجیتال، عادات مطالعه خوانندگان نیز بسیار تحت تأثیر قرار می‌گیرد (اس.بی.پاتیل^۱، ۲۰۱۹). نقش مطالعه در پیشرفت فردی و در مرحله بعد و به طور گسترده تری در پیشرفت جامعه بر کسی پوشیده نیست (اسکروچی و دیگران، ۱۳۹۱). کتاب و کتابخوانی یکی از عوامل مهم پیشرفت و اعتلای فرهنگ هر جامعه است، زیرا هر چه سطح بینش و آگاهی عمومی بیشتر باشد، آن جامعه در پیشبرد هدف‌های ملی و فراملی خود موفق‌تر خواهد بود. یکی از مشکلاتی که در بیشتر کشورهای جهان سوم و در حال توسعه وجود دارد، گرایش نداشتن مردم به مطالعه، کتاب و کتابخوانی است. گرایش به کتاب و مطالعه از عوامل مهم رشد جوامع و میزان دستیابی به اطلاعات، از مؤلفه‌های توسعه ملی قلمداد می‌شود (خسروی ۱۳۸۱ به نقل از بهزادی، محمودی، ۱۳۹۶). اکنون پژوهش‌های زیادی درباره فرهنگ مطالعه در کشور انجام شده است. نتایج بیشتر این پژوهش‌ها حاکی از آن است که وضعیت مطالعه در کشور شکل نامطلوبی دارد. بر این اساس، صاحب‌نظران عوامل مختلفی را در آن مؤثر دانسته‌اند. خانواده، آموزش و پرورش، دولت، رسانه‌ها، جامعه، کتابخانه‌ها و... از جمله این عوامل هستند (بهزادی؛ محمودی، ۱۳۹۶). خواندن به عنوان یک فرایند تعاملی، ارتباطی، فعال و دربردارنده معنا، پذیرفته شده است. خواندن فقط مختص متون چاپی نیست، بلکه درباره توانایی تفسیر هر چیزی است که برای انتقال یک پیام یا آنچه ارتباطات را ممکن می‌سازد، در نظر گرفته شده است (هتینگر و ناپ^۲، ۲۰۰۱). بیرکرتز^۳ (۲۰۰۶) معتقد است که نسل حاضر که در فضای دیجیتال رشد پیدا می‌کند، توانایی لازم برای مطالعه عمیق و حوصله ورود به یک مطالعه با زمان بلند و طولانی را ندارند. به همین دلایل و نیز با ظهور فن آوری دیجیتال مدرن،

به ویژه اقبال شبکه‌های مجازی، موبایل‌ها و ماهواره، عادت مطالعه جامعه خصوصا در بین قشر جوان روند نزولی دارد. این روند نزولی که به صورت تدریجی اتفاق می‌افتد حتی در کشورهای پیشرفته نیز شایع شده است و افرادی که بیشتر با فضای مجازی سروکار دارند و از آن تأثیر می‌پذیرند مانند نوجوانان و جوانان، بیشتر از سایر گروه‌ها دارای سیر نزولی علاقه به مطالعه هستند. (حسان^۴، ۲۰۲۰). با توجه به ظهور فناوری‌های نوینی مانند تلویزیون، ماهواره، تلفن همراه، اینترنت و گفتگوهای اینترنتی که عمدتاً بدون هدف و برنامه هستند و بیشترین زمان را از قشر وسیعی از مردم می‌گیرند، توسعه و ترویج مطالعه اکنون از موضوع‌ها و دغدغه‌های بزرگ جوامع، به خصوص کشورهای در حال توسعه است (صمیمی و همکاران ۱۳۹۹). مسئولین و مدیران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند جهت پیشرفت در امر فرهنگ سازی مطالعه در میان افراد جامعه به خصوص زنان، از هر کدام از راه کارهای مختلف اجرایی، برنامه‌ای- کاربردی، اجتماعی- فرهنگی و نوآورانه با تأکید بر نقش رسانه‌ها استفاده کرده و در اولویت برنامه‌های آموزشی و پرورشی خود قرار دهند (غفاری و هنرجو، ۱۳۹۷). با توجه به رواج روزافزون شبکه‌های اجتماعی در میان مردم، و نیز دسترسی آسان و رایگان به منابع اطلاعاتی و نام گرفتن این عصر به عنوان عصر دیجیتال^۵ در متون مختلف علمی، رفتارها و عادات مطالعه افراد نیز تحت تأثیر این رسانه‌های نوظهور قرار می‌گیرد. از آنجایی که تا کنون پژوهشی در خصوص بررسی سرانه و میزان مطالعه در عصر دیجیتال در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی انجام نشده لذا این تحقیق اصیل است. بررسی مطالعات و پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد تحقیقات بسیاری در زمینه سنجش میزان مطالعه افراد مختلف جامعه در قالب سرانه مطالعه، عادات مطالعه در جامعه در داخل و خارج از ایران انجام شده که به مرور برخی از آنها می‌پردازیم. هادیانفر و غیبی (۱۳۹۷) پژوهشی تحت عنوان "بررسی وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز" انجام دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد که ۶۶

1. S.B. Patil

2. Knapp & Hettinger

3. Birkerts

4. Hassan

5. Digital age

درصد از شرکت کنندگان، به مطالعه علاقه زیاد و یا بسیار زیاد دارند. اما ۴۱ درصد آن‌ها کمتر از یک ساعت در طول شبانه روز مطالعه می‌کنند. ۵۵ درصد از آن‌ها مطالعه کتب درسی، ۲۰ درصد کتب غیردرسی و ۲۳ درصد هر دو را عنوان کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که میانگین میزان مطالعه و همچنین وجود انگیزه برای مطالعه در بین دانشجویان پایین است. می‌توان با استفاده از یک برنامه‌ریزی هدفمند، بستر مناسبی برای مطالعه دانشجویان فراهم ساخت. یافته‌های بهزادی و محمودی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "بررسی نقش یادگیری مشاهده‌ای بر وضعیت مطالعه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه بر اساس نظریه شناختی اجتماعی بندورا" نشان داد بیش از ۶۰٪ دانش‌آموزان اعتقاد داشتند افراد اهل مطالعه در جامعه از احترام و جایگاه خوبی برخوردار نیستند. همچنین بیشتر دانش‌آموزان اعتقاد داشتند با مطالعه و کتابخوانی نمی‌توان به موفقیت و ثروت دست یافت. مطالعه غیردرسی جایگاه بسیار پایینی در اوقات فراغت دانش‌آموزان دارد. بررسی وضعیت مطالعه کتاب در بین آنها نشان داد ۸۳/۵ درصد در طول شبانه‌روز اصلاً کتاب غیردرسی نمی‌خوانند. همچنین یافته‌ها گویای این است که دانش‌آموزان در صورت مطالعه، منابع الکترونیکی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی را به چایی ترجیح می‌دهند. بررسی الگوهای مورد نظر دانش‌آموزان نیز نشان می‌دهد آنها کمتر از افراد اهل مطالعه و کتابخوان الگو می‌گیرند و بیشترین الگوی مورد توجه آنان ورزشکاران و هنرمندان هستند. نتایج دیگر این پژوهش حاکی از آن است که مشاهده رفتار مطالعه دیگران، تاثیر قابل توجهی بر افزایش مطالعه و علاقه‌مندی به مطالعه در بین دانش‌آموزان دارد. مشاهده رفتار مطالعه دیگران ۴۶٪ واریانس متغیر علاقه‌مندی به مطالعه و همچنین ۴۲٪ واریانس متغیر میزان مطالعه را در بین دانش‌آموزان تبیین می‌کند. بر اساس نتایج این پژوهش، چنان‌که افراد در بسیاری رفتارها از دیگران الگوگیری می‌کنند، رفتار مطالعه افراد نیز می‌تواند از مشاهده رفتار دیگران تأثیر بپذیرد و این موضوع می‌تواند بر میزان مطالعه و علاقه به مطالعه تأثیر بگذارد. حمدی‌پور، عطاپور و عبادلهی (۱۳۹۸) نیز پژوهشی با عنوان "تحلیل نقش الگوها بر رفتار مطالعه دانشجویان دانشگاه تبریز

بر اساس نظریه یادگیری مشاهده‌ای بندورا" انجام دادند. یافته‌ها نشان داد ۴۶ درصد از دانشجویان الگوهای مطالعه خود را از طریق شبکه اجتماعی دنبال می‌کنند. دانشجویان دانشگاه تبریز در امر مطالعه خود به ترتیب از دوستان و استادان با میانگین ۳/۶۲ و ۳/۵۷ بیشترین الگوپذیری را داشتند. نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان داد که میانگین میزان مطالعه در گروه‌های عمده تحصیلی، اختلاف معنی‌داری با هم دارند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد متغیرهای مستقل، «انگیزه»، «توجه»، «تمرین» و «به‌یادسپاری» وارد معادله شدند، که در مجموع ۶۴ درصد از تغییرات مربوط به متغیر مطالعه را این ۴ متغیر تبیین کردند. در نتیجه می‌توان گفت که رفتار مطالعه دانشجویان بر اساس نظریه یادگیری مشاهده‌ای بندورا قابل تبیین است. رحیمی و سعادت نیا (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان "پیش‌بینی میزان مطالعه بر اساس سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی کاربران کتابخانه‌های عمومی" که با هدف تعیین رابطه بین سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی با میزان مطالعه کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه انجام داده‌اند. جامعه آماری این پژوهش شامل اعضای فعال کتابخانه‌های عمومی استان بود. یافته‌ها نشان داد که سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی و تمامی متغیرهای آن‌ها بر میزان مطالعه کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه تأثیر دارد، به عبارتی می‌توان میزان مطالعه کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر کرمانشاه را بر اساس سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی پیش‌بینی نمود. نتایج این پژوهش بیانگر این بود که افرادی که سرمایه فرهنگی و اجتماعی آنان در سطح بالایی قرار دارد، زمان بیشتری از وقت خود را صرف مطالعه خواهند کرد. لذا، توجه به مولفه‌های سرمایه فرهنگی و اجتماعی در جامعه، باعث افزایش میزان مطالعه خواهد گردید. در این راستا، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به عنوان مراکز اعتلای توسعه فرهنگی - اجتماعی عمل کرده و با برگزاری جلسات، کارگاه‌ها و همایش‌های مرتبط با مطالعه در تقویت سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه نقش داشته باشند. یافته‌های پژوهش صمیعی و همکاران (۱۳۹۹) که با عنوان "نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چایی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی

پژوهش دلشاد^۱ و همکاران (۲۰۱۳) با عنوان "بررسی تفاوت عادت های مطالعه مبتنی بر جنسیت دانشجویان: گزارشی از پاکستان" نشان داد که عادت مطالعه بین دانشجویان دختر با دانشجویان پسر دارای تفاوت معنی دار است. پژوهش اوگوگونا^۲ (۲۰۱۵) با عنوان "توسعه فرهنگ خواندن در جوامع نیجریه: مسائل و راه حل ها"، نشان دهنده پایین بودن سرانه مطالعه در نیجریه است که علل آن عبارتند از: عدم آشنایی جوانان با مطالعه، عدم توسعه کافی تکنیک های مطالعه، در دسترس بودن سرگرمی های رسانه ای مانند گیم ها، مشکلات مالی موسسات و مراکز آموزشی، فقر اقتصادی، سطح پایین استانداردهای زندگی و کمبود تعداد کتاب فروشی و گران بودن هزینه تمام شده چاپ کتاب. ساز^۳ و دیگران (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان "خواندن از منابع چاپی، رایانه و تبلت: معادل یادگیری در عصر دیجیتال" با هدف مقایسه یادگیری و درک دانش آموزان و دانشجویان از طریق خواندن منابع چاپی و دیجیتالی انجام دادند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد که درک و یادگیری دانش آموزان از منابع چاپی و الکترونیکی تقریباً به یک اندازه است اما در بین دانشجویان، مطالعه منابع دیجیتالی از اقبال بیشتری برخوردار بود. همچنین نتایج نشان داد میزان مطالعه دانشجویان در فضای مجازی و استفاده از منابع دیجیتال بیش از دانش آموزان است. در پژوهش احمد، دار و لون^۴ (۲۰۱۹) با عنوان "عادت های خواندن و نگرش دانشجویان مقطع کارشناسی: مطالعه تطبیقی مبتنی بر جنسیت دانشکده تحصیلات تکمیلی آنانتناگ"^۵ که بین یک گروه ۳۰۰ نفری از دانشجویان دختر و پسر انجام شد یافته ها نشان داد که از نظر نوع مطالب خواندنی و منابع خواندن استفاده شده، تفاوت های چشمگیری بین دو گروه دانش آموزان وجود دارد. تفاوت در عادات خواندن و نگرش نیز بین شرکت کنندگان زن و مرد مشاهده شد. نتایج به وضوح نشان می دهد که اختلاف زیادی در عادت ها و نگرش های خواندن بین دو جنس وجود دارد. رسانه های اجتماعی و سایر رسانه های دیجیتال بر روی عادات مطالعه و

واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی) و با هدف بررسی نقش شبکه های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی و چاپی درسی و غیر درسی دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران به انجام رساندند نشان داد که استفاده دانشجویان از شبکه های اجتماعی بین سه تا چهار ساعت در روز (۶/۳۳٪) بوده و استفاده جامعه آماری از تلگرام (۰/۹۶) بیش از سایر شبکه های اجتماعی می باشد. دانشجویان مورد مطالعه از امکانات شبکه های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ۴۶٪ و در جهت هدایت به مطالعه چاپی درسی و غیردرسی به میزان ۴۳٪ بهره می گیرند. نقش شبکه های اجتماعی در مطالعه الکترونیکی درسی و غیردرسی ۵۵٪ و در مطالعه چاپی درسی و غیردرسی ۵۲٪ می باشد. شبکه های اجتماعی به میزان ۵۵٪ در ایجاد عادت به مطالعه نقش دارند. آن ها نتیجه گیری کردند که شبکه های اجتماعی در ایجاد عادت به مطالعه نقش داشته و دانشجویان مورد مطالعه در استفاده از این شبکه ها با مشکلاتی نظیر کندی سرعت و قیمت بالای اینترنت، قیمت بالای منابع چاپی و عدم آشنایی با سایت ها و فیلترینگ مواجه هستند. با توجه به نقش شبکه های اجتماعی در تبادل اطلاعات، ضروری است در مورد قابلیت های این شبکه ها و در نتیجه افزایش بهره وری مؤثر از آنها تلاش شود. علائی و اطهری (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان "واکاوی عوامل فزاینده و کاهنده مطالعه درسی و غیردرسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه کاشان)" انجام دادند. هدف پژوهش آن ها بررسی میزان مطالعه درسی و غیردرسی دانشجویان دانشگاه کاشان و واکاوی عوامل فزاینده و کاهنده آن بود. جامعه آماری پژوهش را دانشجویان کارشناسی دانشگاه کاشان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ تشکیل دادند. یافته های این پژوهش نشان داد که از بین عوامل فزاینده مطالعه درسی و عوامل کاهنده مطالعه درسی «کیفیت برتر کتاب های درسی» و «از بین رفتن انگیزه به خاطر بیکار بودن در آینده» و از بین عوامل فزاینده مطالعه غیردرسی و عوامل کاهنده مطالعه غیردرسی «طرح تخفیف قیمت کتاب های غیردرسی» و «کم بودن درآمد خانواده و مشکلات اقتصادی» به عنوان مهم ترین عوامل انتخاب شده است. در

1. Dilshad

2. Ogugua

3. Sage

4. Ahmad, Dar & Lone

5. Anantnag

۱. اعضای کتابخانه های مورد مطالعه اوقات فراغت خود را چگونه طی می کنند؟
۲. ساعات مطالعه اعضا به چه میزان است؟
۳. اعضا، کتاب های مورد نیاز خود را چگونه تهیه می کنند؟
۴. عوامل انگیزشی و مانع مطالعه بین اعضای کتابخانه ها چیست؟
۵. اعضای کتابخانه های عمومی مورد مطالعه تا چه میزان از انواع شبکه های اجتماعی استفاده می کنند؟
۶. استفاده از شبکه های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی اعضای کتابخانه های مورد مطالعه تا چه میزان نقش دارند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته انجام شده است. پرسشنامه دارای سه بخش بود که بخش اول آن به بررسی ویژگی های فردی و تحصیلی اعضای فعال کتابخانه های عمومی شهر تبریز، بخش دوم با ۲۳ گویه مربوط به عوامل انگیزشی و موانع مطالعه و میزان مطالعه روزانه و بخش سوم با ۱۱ گویه به استفاده از شبکه های اجتماعی و مطالعه در فضای مجازی اختصاص داشت. روایی این پرسشنامه با اخذ نظرات تعدادی از متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی و روانشناسی بازننگری، اصلاح و تایید شد. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه نیز ۰/۷۶ بدست آمده که از لحاظ پایایی مورد تایید واقع شد. تجزیه و تحلیل یافته ها در بخش اول پرسشنامه از طریق روش آماری ساده و تعیین فراوانی، درصد و میانگین و در بخش دوم پژوهش تعیین واریانس ها و انحراف معیار انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل همه اعضای فعال کتابخانه های عمومی شهرستان تبریز که تعداد کل آن حدود ۲۴ هزار نفر بود که نمونه گیری با استناد به فرمول کوکران به میزان ۳۸۴ نفر به روش تصادفی ساده از بین ۲۳ کتابخانه عمومی فعال در شهرستان تبریز انتخاب شده و پرسشنامه ها به صورت الکترونیکی و نیز حضوری توزیع گردید. بدلیل ناقص بودن ۵ پرسشنامه، این موارد حذف و نهایت ۳۷۹ پرسشنامه مورد بررسی واقع شد.

رفتار در بین جنسیت ها نیز تأثیر زیادی گذاشته اند. تا برنرو سال^۱ و همکاران (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان "عادات مطالعه و مصرف اطلاعات نوجوانان در محیط دیجیتال" انجام دادند که مبنای آن گزارش تهیه شده توسط انجمن نویسندگان اسپانیا (۲۰۱۸-۲۰۱۹) بود نتایج این پژوهش نشان داد که خواندن کتاب کاغذی بین جوانان همچنان رواج دارد، البته این میزان در مقایسه با اقبال خواندن کتاب چاپی بین بزرگسالان بیشتر است اما این برتری بین جوانان نیز قابل توجه هست. همچنین بر اساس نتایج این پژوهش، جوانان، علیرغم حضور زیاد در فضای اینترنت، مطالعه سایت های اینترنتی را جزو مطالعه تلقی نکرده و همچنان خواندن را منوط به مطالعه کتاب و آثار چاپی می دانند. همچنین تفاوت چشمگیری بین انتخاب رسانه دیجیتال یا چاپی از نظر جنسیت مشاهده نشد ولی هر دو گروه مطالعه آثار با حجم کم را ترجیح می دادند. یافته های پژوهش جاسنا^۲ و همکاران (۲۰۲۰) با عنوان "کتاب در زمانه نمایشگرها: عادات های خواندن دانشجویان اسلوانیایی" که به بررسی عادات های خواندن برای سرگرمی میان دانشجویان اسلوانیایی متولد ۱۹۹۰ به بعد بین ۴۲۹ نفر از دانشجویان دانشگاه لیوبلیانا پرداخته نشان می دهد دانشجویان دانشگاه بیش از افراد جامعه عمومی مطالعه می کنند، اما باز هم کمتر از انتظاری است که بتوانند به عنوان مریبان آینده، کتابخوانی را بین دانش آموزان ترویج دهند، همچنین یافته ها نشان داد که همه دانشجویان حداقل به یک زبان خارجی (غالباً انگلیسی) تسلط دارند. همچنین بر اساس یافته های این پژوهش، سطح تحصیلات، درآمد و مطالعه در خانواده خصوصاً مادران، بر میزان و کیفیت مطالعه بین فرزندان تأثیر مستقیم دارد. یکی از نتایج مهم این پژوهش این است که خواندن کتاب همچنان به عنوان منبع اصلی آموزش تفکر تلقی شود. و با توجه به بررسی مطالعات پژوهشی مشابه در این زمینه، ضرورت بررسی تأثیر فضاهای رسانه ای مجازی بر گذران اوقات فراغت و مطالعه و کتابخوانی را ضروری می نماید. این پژوهش بر آن است تا به پرسش های زیر پاسخ دهد:

¹ Taberbero Sala

² Jasna

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش همانطور که در مقدمه و روش‌شناسی نیز اشاره شد، در چندین بخش در قالب جداول، نمودار به صورت تحلیلی ارائه شده است.

سوال اول: توزیع جنسیتی، سنی و وضعیت تحصیلی مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز چگونه است؟

جدول ۱ اطلاعات دموگرافیک جامعه آماری نمونه پژوهش را نشان می‌دهد. بر این اساس ۲۰۰ نفر از پاسخگویان را خانم‌ها و ۱۷۹ نفر را آقایان تشکیل دادند. بیشترین افراد پاسخگو، ۱۲۰ نفر با مدرک تحصیلی کارشناسی و کمترین تعداد پاسخگویان با مدرک تحصیلی حوزوی به تعداد ۲۴ نفر بودند. به لحاظ سنی نیز، عمده پاسخگویان در رده سنی کمتر از ۲۰ سال عمدتاً شامل پشت‌کنکوری‌ها و دانش‌آموزان متوسطه، قرار داشتند.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی پاسخگویان (N=375)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۰۰	٪۷۷/۵۲
	مرد	۱۷۹	٪۲۳/۴۷
	جمع	۳۷۹	۱۰۰
تحصیلات	دیپلم	۱۱۶	٪۱۳۰/۶
	کاردانی	۳۸	٪۱۰/۰۳
	کارشناسی	۱۲۰	٪۳۱/۶۶
	کارشناسی ارشد	۴۲	٪۱۱/۰۸
	دکتری	۳۹	٪۱۰/۲۹
	حوزوی	۲۴	٪۶/۳۳
	جمع	۳۷۹	۱۰۰
سن	کمتر از ۲۰ سال	۱۰۶	٪۲۷/۹۷
	۲۱ تا ۲۵ سال	۸۲	٪۲۱/۶۴
	۲۶ تا ۳۰ سال	۵۱	٪۱۳/۴۶
	۳۱ تا ۳۵ سال	۴۳	٪۱۱/۳۵
	۳۶ تا ۴۰ سال	۴۴	٪۱۱/۶۱
	بالای ۴۰ سال	۵۳	٪۱۳/۹۸
	جمع	۳۷۹	۱۰۰

طور میانگین حدود ۳ الی ۴ ساعت از شبکه‌های اجتماعی در روز استفاده می‌کنند.

سوال دوم: اعضای کتابخانه‌های مورد مطالعه، اوقات فراغت خود را چگونه طی می‌کنند؟

یافته‌ها نشان داد که اولویت اول اغلب اعضا (۴۸/۵۵ درصد) برای گذراندن اوقات فراغت خود، حضور در شبکه‌های مجازی،

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که اکثر اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز یعنی (۹۴/۹٪) عضو شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی هستند (۳۵۹ نفر) ولی ۵.۱ درصد (۲۰ نفر) در هیچ کدام از شبکه‌های اجتماعی عضو نیستند. اعضای کتابخانه‌های مورد مطالعه اعلام کردند که علاوه بر آموزش‌های مجازی که در حال حاضر بدلیل شیوع بیماری کرونا در حال برگزاری است، به

کردن اوقات فراغت شامل مطالعه کتاب، نشریه، گردش، معاشرت با دوستان بین سه مولفه ذکر شده قرار داشتند. نتایج بدست آمده در جدول ۲ قابل مشاهده است.

سپس کتابخوانی (۲۴/۸ درصد) و تماشای تلویزیون (۴۰ درصد) بود. کمترین میزان در این خصوص نیز به خواب و استراحت (۱/۸۵ درصد) اختصاص داشت. سایر روش های پر

جدول ۲. اولویت گذران اوقات فراغت اعضای کتابخانه های عمومی تبریز

نحوه طی اوقات فراغت	فراوانی	درصد فراوانی
حضور در شبکه های مجازی	۱۸۴	٪۴۸/۵۵
کتابخوانی (غیردرسی)	۹۴	٪۲۴/۸۰
خواندن مجله، نشریه، روزنامه	۱۲	٪۳/۱۷
تماشای تلویزیون	۴۰	٪۱۰/۵۵
ورزش و گردش	۱۰	٪۲/۶۴
خواب و استراحت	۷	٪۱/۸۵
معاشرت	۱۱	٪۲/۹۰
فعالیت هنری	۱۲	٪۳/۱۷
سایر موارد	۹	٪۲/۳۷
جمع	۳۷۹	

در پرسشنامه نیز به پاسخگویان توضیح داده شده بود. یافته ها بیانگر این است که اکثر افراد بطور میانگین کمتر از یک ساعت در روز مطالعه می کنند. نتایج حاصله در قالب جدول ۳ ارائه شده است.

سوال سوم: میزان ساعات مطالعه اعضا چقدر است؟ یکی از مولفه های مهم مورد سنجش واقع شده در این پژوهش، بررسی میزان مطالعه اعضا در طول شبانه روز بود. در این پژوهش مطالعه شامل خواندن کتاب، نشریات، مطالب منسجم در فضاهای مجازی و سایت ها و مطالب آموزشی غیردرسی بود که

جدول ۳. میزان مطالعه اعضا در طول شبانه روز

میزان ساعت مطالعه	فراوانی	درصد
بیش از ۲ ساعت در روز	۲۱	٪۵/۵۴
بین ۱ تا ۲ ساعت در روز	۶۸	٪۱۷/۹۴
کمتر از ۱ ساعت	۲۹۰	٪۷۶/۵۲
مجموع	۳۷۹	۱۰۰

امانت می گیرند، ۲۲/۹۶ درصد از طریق خرید کتاب مورد نیاز خود را تهیه می کنند. ۱۲/۱۴ درصد اعلام نمودند کتاب خود را از طریق امانت از دوستان تهیه می کنند. ۱۲/۹۳ درصد از اعضا نیز از طریق داندلود کتاب های صوتی در اپلیکیشن های کتابخوان

سوال چهارم: اعضای مورد مطالعه، کتاب های مورد نیاز خود را چگونه تهیه می کنند؟

یافته های پژوهش نشان داد که ۵۱/۹۸ درصد از اعضا کتاب های مورد نیاز (غیردرسی) خود را از کتابخانه عمومی به

همراه (اپلیکیشن‌ها) تهیه می‌کنند. یافته‌های این بخش در قالب جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نحوه تهیه کتاب توسط اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز

درصد	فراوانی	نحوه تهیه کتاب
۵۱/۹۸٪	۱۹۷	امانت از کتابخانه عمومی
۲۲/۹۶٪	۸۷	خرید از کتابفروشی
۱۲/۱۴٪	۴۶	امانت از دوستان
۱۲/۹۳٪	۴۹	خرید و دانلود کتاب صوتی از اپلیکیشن‌ها
	۳۷۹	مجموع

بررسی عوامل و ۱۱ سوال مربوط به موانع مطالعه بود که هر دو با طیف لیکرت پنج درجه ای تنظیم شده و امتیازات از ۱ تا ۵ با میانگین فرضی ۳ تنظیم شده بود. یافته‌ها در قالب جدول ارائه شده است.

سوال پنجم: عوامل انگیزشی و مانع مطالعه بین اعضای کتابخانه‌ها چیست؟
یکی دیگر از مولفه‌های بررسی شده در این پژوهش بررسی عوامل انگیزشی و موانع بازدارنده از مطالعه در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز بود. ۱۱ سوال پرسشنامه به

جدول ۵. عوامل و موانع مطالعه در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز

موانع مطالعه			عوامل انگیزشی مطالعه		
میانگین امتیاز	رتبه	عامل	میانگین امتیاز	رتبه	عامل
۳/۶۷	۱	رسانه‌ها و فضای مجازی	۳/۸۱	۱	نقش خانواده‌ها و مربیان به عنوان مشوق
۳/۵۵	۲	عدم وجود انگیزه	۳/۶۱	۲	غنی بودن منابع کتابخانه
۳/۴۴	۳	کمبود کتابخانه	۳/۶۰	۳	نزدیک بودن کتابخانه به محل سکونت
۳/۴۲	۴	عدم عادت به مطالعه	۳/۵۸	۴	برخورد کتابدار
۳/۳۸	۵	مشغله زیاد کاری	۳/۵۸	۵	وجود کتابخانه در محل کار یا تحصیل
۳/۳۳	۶	ارزش‌های جامعه	۳/۴۶	۶	کاهش قیمت کتاب
۳/۱۹	۷	نداشتن احساس نیاز	۳/۳۹	۷	حضور کتابدار تمام وقت
۳/۱۳	۸	نداشتن برنامه مدون	۲/۹۱	۸	تعیین ساعت مطالعه در مدارس و دانشگاه‌ها
۳/۱۲	۹	قیمت بالای کتاب	۲/۸۷	۹	آشنایی با نویسندگان و شعرا، ادبا و مولفان
۳/۱۰	۱۰	نبود کتاب در کتابخانه	۲/۸۵	۱۰	نمایشگاه‌های کتاب
	۱۱	عدم شناخت نویسندگان	۲/۸	۱۱	برگزاری کلاس و کارگاه فوق برنامه در کتابخانه‌ها

اینستاگرام، توئیتر و سایر پلتفرم‌های مشابه، نمونه‌هایی از ابزارهای دیجیتالی هستند که برای ایجاد شبکه‌های اجتماعی و توسعه آنها طراحی شده‌اند. در این پژوهش، عضویت در شبکه‌های اجتماعی دیجیتال شامل: اینستاگرام، تلگرام، واتساپ، سروش، بله، لینکدین، آی‌گپ، توئیتر، لاین، ایمو و اسکایپ مورد ارزیابی قرار گرفتند. جدول ۳. نشان دهنده نتایج مربوط به شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز است.

سوال ششم: اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز تا چه میزان از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند؟

هر فضایی که با هدف شکل‌گیری و تسریع و تسهیل رشد شبکه‌های اجتماعی به وجود بیاید، یک سرویس شبکه اجتماعی یا SNS خواهد بود و در همین راستا، DSNS ها هم همان چیزی هستند که مردم در زبان روزمره خود، به آن شبکه‌های اجتماعی می‌گویند. گوگل پلاس، لینکدین، فیس بوک،

جدول ۶. شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز

Sig	Df	نمی دو (χ^2)	مجموع فراوانی	میانگین رتبه‌ها	خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص آماری
								شبکه اجتماعی
/۰۰۰ ۰	۸	۱۲۶ ۱۳۸۲	۳۵۹	۸/۵۱	۰/۰۴	۰/۴۱	۰/۸۲	اینستاگرام
				۴/۷	۰/۰۲	۰/۱۹	۰/۰۷	تلگرام
				۹/۹	۰/۱۰	۰/۲۵	۰/۹۵	واتساپ
				۴/۵۲	۰/۰۱	۰/۱۶	۰/۰۲	سروش
				۴/۳۹	۰/۰۱	۰/۱۸	۰/۰۳	بله
				۴/۷۴	۰/۰۲	۰/۲۶	۰/۰۷	لینکدین
				۴/۴۰	۰/۰۱	۰/۱	۰/۱۰	آی‌گپ
				۴/۳۸	۰/۰۱	۰/۰۷	۰/۰۱	توئیتر
				۴/۶	۰/۰۲	۰/۲۴	۰/۰۶	لاین
				۵/۷۷	۰/۰۳	۰/۴۵	۰/۲۸	ایمو
۴/۳۲	۰/۰۱	۰/۱۲	۰/۰۱	اسکایپ				

اعضای کتابخانه‌های عمومی تبریز تفاوت معنادار می‌باشد. در بین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز بیشترین میانگین با اختلافی قابل توجه، مربوط به اپلیکیشن واتساپ با میانگین $(\bar{x}=0.95)$ و کمترین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با میانگین $(\bar{x}=0.01)$ به شبکه‌های اجتماعی اسکایپ، توئیتر و آی‌گپ تعلق دارد. ب

سوال هفتم: تا چه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه در فضای مجازی یا الکترونیکی اعضای کتابخانه‌های تبریز نقش دارند؟

انحراف معیار مفهومی است که میزان پراکندگی داده‌های یک مجموعه را مشخص می‌کند و بدین جهت یکی از مهم‌ترین مقیاس‌های آماری در زمینه آمار توصیفی به حساب می‌آید. اگر میانگین برآوردی از نقطه ثقل توزیع داده‌های یک مجموعه به دست می‌دهد، و از این رو مقیاسی تک‌بعدی برای برآورد یک مجموعه داده‌ها فراهم می‌سازد. براساس نتایج آزمون فریدمن که برابر $(\chi^2=1382.26)$ از مقدار آزمون مجذوری کای دو با درجه آزادی ۸ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ بزرگ تر است لذا می‌توان اعلام کرد که در بین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده

مطالعه در محیط الکترونیکی اعم از مطالب درسی و غیر درسی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. نتایج این سنجش در جدول ۷ ارائه شده است.

با توسعه روزافزون استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین جامعه خصوصا جوانان و نوجوانان و نیز توسعه آموزش های مجازی در اثر شیوع ویروس کووید-۱۹، در این پژوهش، میزان

جدول ۷. میزان استفاده از شبکه های اجتماعی برای مطالعات درسی و غیردرسی اعضای مورد مطالعه

ضرب خط	sig	t	اختلاف میانگین ها	میانگین مفروض	فراوانی	انحراف استاندارد	میانگین	شاخصه آماری متغیر
۰/۰۰۰	۳۷۸	۶/۲۹	۹/۳	۳۳	۳۷۹	۷/۷۹	۴۲/۳	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی برای مطالعات درسی و غیردرسی

عادت‌های خواندن در نسل جدید را متحول و آن‌ها را به کتاب‌نخوان‌هایی تبدیل کرده است که ترجیح می‌دهند کل روز را به گفت و گوی برخط با دوستان صرف کنند (ناصری و نوروزی، ۱۳۹۵). تحول در حوزه مطالعه متون و منابع نیز یکی از پیامدهای رواج استفاده از شبکه‌های اجتماعی است (صمیعی و همکاران، ۱۳۹۹). با بررسی و تحلیل یافته‌های پژوهش در پاسخ به پرسش‌های پژوهش نتایج زیر بدست آمد. در پاسخ به سوال نخست از نظر توزیع جنسیت اعضای کتابخانه‌های عمومی شهرستان تبریز، ۵۲/۷۷ درصد از اعضا را خانم‌ها و ۴۷/۳۳٪ را آقایان تشکیل داده بودند که با یافته پژوهش دلشاد و همکاران (۲۰۱۳) غیرهموست اما با نتایج پژوهش تابرنورسالا (۲۰۲۰) همسویی دارد. در پاسخ به سوال دوم از نظر گذران اوقات فراغت اعضای کتابخانه‌های مورد مطالعه، یافته‌ها نشان داد که اولویت اول اغلب اعضا (۴۸.۵۵ درصد) برای گذراندن اوقات فراغت خود، حضور در شبکه‌های مجازی، سپس کتاب‌خوانی (۲۴ درصد) و تماشای تلویزیون (۴۰ درصد) بود. کمترین میزان در این خصوص نیز به خواب و استراحت (۱۸۵ درصد) اختصاص داشت. سایر روش‌های پر کردن اوقات فراغت شامل مطالعه کتاب، نشریه، گردش، معاشرت با دوستان بین سه مولفه ذکر شده قرار داشتند این یافته با نتایج پژوهش‌های محمدی و همکاران (۱۳۹۵)، صمیعی و همکاران (۱۳۹۹) و اعلائی و اطهری (۱۳۹۹) همسو است. سومین سوال که به بررسی میزان ساعت مطالعه روزانه اعضا پرداخته بود نشان داد که بیشتر اعضا کمتر از یک ساعت در روز مطالعه دارند که با نتایج پژوهش

همانطور که قبلا ذکر شد، ۱۱ سوال پرسشنامه مربوط به میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای مطالعات درسی و غیردرسی (آزاد) اختصاص داده و در قالب مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای تنظیم شده بود، لذا دامنه امتیازات بین ۱۱ تا ۵۵ با میانگین مفروض ۳۳ است. با توجه به داده‌های بدست آمده مندرج در جدول فوق، میانگین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی جهت مطالعات درسی و آزاد برابر ۴۲/۳ بدست آمده که ۹/۲ از میانگین مفروض بیشتر است و می‌توان ادعا نمود که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعات درسی و غیردرسی اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز دارای تفاوت معنی‌دار بیش از حد متوسط است و بنابر اعلام اعضای مورد مطالعه، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی با (۶۹٪) تا حد زیادی نقش دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر دیجیتال ابزارهای وبی همچون ماشینی هستند که زمان را به سرعت در خود می‌بلعند. تمایل نسل جدید به استفاده از این ابزارها برای سرگرمی و کسب اطلاعات، عادت خواندن آنها را از نظر انتخاب نوع مواد و روش‌های خواندن متحول کرده است. از سویی دیگر، فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات فرصت‌های بسیاری را برای دسترسی فزاینده و مکانی به اطلاعات برای خوانندگان فراهم کرده است. همین فرصت‌های جدید، علائق و عادت‌های خوانندگان افراد را موردتهدید قرار داده است. ظهور ابزارهایی مانند شبکه‌های اجتماعی که بر ارتباطات جمعی و اشتراک‌گذاری دیدگاه‌های افراد متکی است،

منابع

- اسکروچی، ر؛ حاجی زین العابدینی، م؛ نوذر، س. (۱۳۹۱). بررسی مؤلفه‌های محاسبه سنجش سرانه مطالعه و ارائه چارچوبی برای سنجش سرانه مطالعه در ایران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸ (۱): ۶۷-۸۸.
- بهزادی، ح؛ محمودی، ح. (۱۳۹۷). بررسی نقش یادگیری مشاهده‌ای بر وضعیت مطالعه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه بر اساس نظریه شناختی اجتماعی بندورا. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۱ (۱): ۲۵-۵۴.
- بهزادی، ح؛ محمودی، ح (۱۳۹۶). بررسی نقش یادگیری مشاهده‌ای بر وضعیت مطالعه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه بر اساس نظریه شناختی بندورا. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۱ (۱): ۲۵-۵۴.
- حمدی پور، ا؛ عطاپور، ه؛ عبداللهی، ف. (۱۳۹۸). تحلیل نقش الگوها بر رفتار مطالعه دانشجویان دانشگاه تبریز براساس نظریه یادگیری مشاهده‌ای بندورا. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۵۳ (۲): ۴۵-۴۹.
- خسروی، ف (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر آسیب‌شناسی مطالعه در کشورهای جنوب. *فصلنامه کتاب*، ۱۳ (۳): ۱۱۶-۱۲۵.
- رحیمی، ص؛ سعادت‌نیا، ز. (۱۳۹۹). پیش‌بینی میزان مطالعه براساس سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی کاربران کتابخانه‌های عمومی. *مطالعات کتابداری و علم‌اطلاعات*، ۱۲ (۱۲): ۱۴-۱۹.
- doi:10.22055/slis.2020.31926.1674
- صمیعی، م، قبادی‌ترا، ح، حریری، ن. (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی در میزان مطالعه الکترونیکی و چاپی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی). *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۶ (۲): ۷۳-۸۸. doi: 10.22091/stim.2020.4311.1305
- علائی، پری؛ اطهری، ز. (۱۳۹۹). واکاوی عوامل فزاینده و کاهنده مطالعه درسی و غیردرسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه کاشان). *انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران*، ۱۳ (۲): ۲۵-۴۲.
- غفاری، س؛ هنرجو، م (۱۳۹۷). راهکارهای ارتقا فرهنگ مطالعه در میان زنان عضو کتابخانه‌های عمومی شهر ملایر، *فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ*، ۹ (۳۶): ۱۱۷-۱۲۶.
- ناصری، ز؛ نوروزی، ع. (۱۳۹۵). تأثیر محیط دیجیتال بر عادت و روش‌های خواندن جوانان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۲ (۲): ۲۱۳-۲۲۷.

هایی همچون بهزادی و محمودی (۱۳۹۷)، رحیمی و سعادت‌نیا (۱۳۹۹) و اوگوگونا (۲۰۱۵) همسویی دارد. چهارمین سوال مربوط به نحوه تهیه کتاب توسط اعضای کتابخانه‌های عمومی بود که عمدتاً اعلام کردند که کتاب مورد نیاز خود را از کتابخانه عمومی امانت می‌گیرند که این یافته با نتایج پژوهش محمدی و دیگران (۱۳۹۵) و اوگوگونا (۲۰۱۵) و تابرنرو سالو همکاران (۲۰۲۰) همسو است. سوال پنجم مربوط به عوامل انگیزشی شامل عامل و موانع مطالعه در بین اعضا بود که مهم‌ترین عامل به خانواده و مهم‌ترین مانع مطالعه در بین پاسخگویان مربوط به وجود رسانه‌های اجتماعی مجازی را عنوان کرده‌اند که با نتایج پژوهش‌های اوگوگونا (۲۰۱۵)، بهزادی و محمودی (۱۳۹۷)، حمدی پور و همکاران (۱۳۹۸) و پژوهش احمد، دار و لون (۲۰۱۹) و تابرنرو سالو و همکاران (۲۰۲۰) همسو می‌باشد. ششمین سوال به میزان استفاده اعضای کتابخانه‌های عمومی از انواع شبکه‌های اجتماعی تعلق داشت که بر اساس یافته‌ها واتس‌آپ، اینستاگرام و تلگرام به ترتیب بیشترین سامانه‌های مورد استفاده اعضا بود که با یافته‌های پژوهش‌هایی همچون صمیعی و همکاران (۱۳۹۹) دارای همسویی است. در پاسخ سوال هفتم نیز یافته‌ها نشان‌دهنده این واقعیت بود که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در مطالعات درسی و غیردرسی اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تبریز دارای تفاوت معنی‌دار بیش از حد متوسط است و بنابر اعلام اعضای مورد مطالعه، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی با (۶۹٪) تا حد زیادی نقش دارد که همسویی با یافته‌های پژوهش‌هایی مانند صمیعی (۱۳۹۹)، تابرنرو سالو و همکاران (۲۰۲۰) و جاسنا و همکاران (۲۰۲۰) مشاهده می‌شود.

حضور رسانه‌های دیجیتال در جامعه موجب تغییراتی در عادت‌های مطالعه و خواندن در جامعه شده است اما همچنان لازم است آموزش و تغییر نگرش‌های لازم در جامعه جهت افزایش سرانه مطالعه مدنظر قرار گیرد.

- Jasna Mažgon, Miha Kovač, Mojca Kovač Šebart, Tadej Vidmar (2020). Books in the Time of Screens: The Reading Habits of Slovenian Students. *Universal Journal of Educational Research*, 8(9): 3916 - 3923.
DOI: 10.13189/ujer.2020.080916.
- Ogugua J C, Emerole N, Egwim F O, Anyanwu, A I, et all. (2015). Developing a reading culture in Nigerian society: issues and remedies. *Journal of Research in National Development*, 13(1): 62-67.
- S.B. Patil, Anant Gosavi. (2019). Reading Habits in Digital Era: A Study of Ph.D. Researchers of the Language Departments of Shivaji University, Kolhapur. *Journal of Advancements in Library Sciences*, 6(1): 127-132.
- Sage, K., Augustine, H., Shand, H. et al. (2019). Reading from print, computer, and tablet: Equivalent learning in the digital age. *Education Information Technology* 24: 2477-2502. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-09887-2>
- Tabernero Sala, Rosa; Álvarez Ramos, Eva; Heredia Ponce, Hugo. (2020). Reading habits and information consumption of adolescents in the digital environment. *Área de Biblioteca, Archivo y Publicaciones*. Retrieved from: <https://rodin.uca.es/handle/10498/23267>. doi: 10.37132/isl.v0i13.302
- هادیانفرد، ع، غیبی، ن. (۱۳۹۷). بررسی وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز. فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز، ۹(۴): ۲۶۲-۲۶۸.
- Ahmad, S., Ahmad Dar, B. & Lone, J. A. (2019). Reading Habits and Attitudes of Undergraduate Students: A Gender Based Comparative Study of Government Degree College (Boys) and Government Degree College for Women, Anantnag (J&K). *Library Philosophy and Practice (ejournal)*. Availibal at: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2351>
- Birkerts S. (2006). *The Gutenberg elegies: The fate of reading in an electronicage*. Farrar: Straus and Giroux
- Dilshad, M., Adnan, A. & Akram, A. (2013). Gender differences in reading habits of university students: An evidence from Pakistan. *Pakistan. Journal of Social Sciences*, 3 (2): 311-320.
- Hassan T, Alam MM, Wahab A, Hawlader MD. (2020). Prevalence and associated factors of internet addiction among young adults in Bangladesh. *Journal Egypt Public Health Assoc*, 95(1): 3.
- Hettinger, H. R. and Knapp, N.F. (2001). Supporting underachieving readers in the elementary classroom. *The Reading Teacher*, 55 (1): 26-29

Studying and book reading in the era of digital age (Case Study: Members of Tabriz Public Libraries)

Leila asadivand¹ | Saeed ghaffari² | Leila banifatemeh³

1. Student of knowledge and information science, Qom university of payame noor, Qom, Iran.
asadivand@yahoo.com
2. Associate professor of knowledge and information science, Qom university of payame noor, Qom, Iran.
Ghaffari 130@yahoo.com
3. PhD candidate of knowledge and information science Tabriz university of Medical sciences, Tabriz, Iran. (corresponding author)Banifatemeh_1246@yahoo.com

Abstract

Objective: To examine the study status of public library members in the digital age.

Method: The research is applied and conducted by survey method using a questionnaire. The statistical population of the study included all members of public libraries of Tabriz who has a valid membership, the total number of which was about 24 thousand people, of which 379 people were selected by simple random sampling.

Findings: Most members of Tabriz public libraries (94.9%) are members of social networks in cyberspace. Also, in addition to virtual training, they use social networks for an average of about 3 hours a day. Their first priority in terms of leisure time was attending virtual networks (48.55%), and then reading books (24.8%). The lowest rate was allocated to sleep (1.85%). On average, most people study less than an hour a day. Families and educators were the main motivators for reading with a score of 3.81, and media and social networks on cyber-media were the main barriers to reading with a score of 3.67. The highest score among the social networks used belonged to WhatsApp application with an average score (0.95) and the lowest score belonged to Skype, Twitter and iGap with an average score (0.01).

Conclusion: The presence of virtual media and social networks in the digital age has led to changes in people's behavior and habits in their lifestyle. The family is the main motivator for reading and virtual parallel media with books are the biggest threat to studying and reading books.

Keywords: Digital Age, Study, Reading, Public Libraries, Tabriz